

Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yazılan doktora tezleri üzerine bir değerlendirme

Kürşat Yılmaz¹

Özet: Bu çalışmada Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yazılan doktora tezleri üzerine bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında, doktora tezlerini inceleyen çalışmalar, doktora tezleri ve eğitim yönetimi alanını ele alan diğer çalışmaların bulguları incelenmiştir. Buna göre Türkiye’de eğitim yönetimi alanındaki doktora tezleri ile ilgili sorun alanları şu başlıklarda toplanmıştır: 1) Batılı bilginin dağıtımını yapan, kültürü ve bağlamı dikkate almayan araştırmalar, 2) İşletme kavramlarının eğitim örgütlerine uyarlamadan kullanılması, 3) ‘Yöntem-perest’ bir alan olarak eğitim yönetimi, 4) Pozitivist görünümlü paradigmasız alan, 5) Popüler, uygulamadan kopuk ve birbirini tekrarlayan çalışmalar. Bununla birlikte, son çeyrek yüzyılda, eğitim yönetimi alanında önemli bir değişimin yaşandığı; konu ve yöntem olarak özgün çalışma ve tezler üretildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim yönetimi, doktora, tezler, bilgi üretimi, Türkiye.

An evaluation of doctoral dissertations written in the field of educational administration in Turkey

Abstract: The purpose of this study was to examine the Turkish doctoral theses written in the field of educational administration. Within the scope of the research, were examined the findings of studies examined doctoral theses, doctoral dissertations, and other studies dealing with the field of educational administration. Accordingly, the problem areas are grouped under the following headings related to doctoral dissertations in the field of educational administration in Turkey: 1) Studies that distribute western knowledge and disregard culture and context, 2) Using business concepts without adaptation to educational organizations, 3) Educational administration as a methodolatory field, 4) Without paradigm with a positivist appearance the field, 5) Popular, disconnected from the practice, and repetitive studies. However, it has been determined that there has been a significant change and original theses have been prepared as a subject or method in recent years.

Keywords: Educational administration, doctorate, dissertations, information production, Turkey.

¹ Prof. Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, kursadyilmaz@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3705-5094

Türkiye’de eğitim yönetimi alanı, anabilim dalları, lisansüstü eğitim programları, sivil toplum örgütleri, dergileri, bilimsel toplantıları, kitapları, uluslararası yayınları ile önemli bir bilimleşme ve kurumsallaşma düzeyine erişmiştir ve alanda önemli bir bilgi birikimi oluşmuştur (Balcı, 2008; Yılmaz, 2016a, 2017b; 2018a; 2021a). Genel olarak değerlendirildiğinde, alanda üretilen bilgiler diğer ülkelerden geri kalır nitelikte değildir. Türkiye’de eğitim yönetimi alanı belirli bir yayın tecrübesine de erişmiştir ve güçlü bir potansiyele de sahiptir. Bu potansiyel gün geçtikçe açığa çıkmaktadır (Yılmaz, 2021a). Bu anlamda alanın Türkiye’deki gelişim süreci gelişmiş ülkelerdeki seyirinden farklıdır. Çünkü bu süreç oralarda çok yavaş seyrederken göreceli olarak Türkiye’de sıçrama yapmıştır (Balcı vd., 2009). Bu aşamada yapılması gerekenlerden biri, alanın kendi inşa sürecini ve bilgi temellerini sorgulamasıdır. Bu bir bilim alanının gelişimi açısından son derece önemlidir (Yılmaz, 2016a). Ancak yapılan çalışmalarda (Beycioğlu ve Dönmez, 2006; Çınkır, 2016) genel olarak Türkiye’de eğitim yönetimi alanını inceleyen az sayıda araştırma (Aydın, Yılmaz ve Altinkurt, 2013; Balcı vd., 2009; Şimşek, 1995; Şişman, 2001; Turan, 2006; Yılmaz, 2018a) olduğu belirtilmektedir.

Balcı vd. (2009) “*Eğitim Yönetimi Araştırmaları ve Yayın*” başlıklı raporda Türkiye’de eğitim yönetimi alanında araştırmanın durumunu çeşitli sorun alanları temelinde incelemiştir. Öne çıkan sorunlar “genel bir araştırma ve yayın sorunu, yapılan araştırmaların, bilimsel kaygılardan çok, yayın yapma telaşı ile yapılması, birbirinden kopuk, birbirini tekrar eden araştırmalar yapılması ve eğitim yönetimi alanının bilimleşme düzeyi” başlıklarıyla açıklanmış ve her biri için öneriler getirilmiştir.

Eğitim yönetimi alanındaki çalışmaları içerik yönünden değerlendiren çalışmalardan birinde Yılmaz (2018a) Türkiye’de eğitim yönetimi alanını doğrudan ele alan “42 makale, 25 kitap bölümü, 11 lisansüstü eğitim tezi ve 5 diğer kaynak” olmak üzere toplamda 83 çalışmayı incelemiştir. İncelenen çalışmalardan yola çıkarak Türkiye’deki eğitim yönetimi araştırmalarında “pozitivist paradigmanın ve nicel araştırmaların egemen olduğu, eğitim yönetimi kavramlarının ve kuramlarının genel olarak işletmeden alındığı ve Batı orijinli olduğu, eğitim yönetimi alanının uygulamadan kopuk olduğu” belirlenmiştir.

Anılan araştırmalarda da vurgulandığı gibi eğitim yönetimi alanında üretilen bilginin niteliği hem diğer ülkelerde hem Türkiye’de sık sık tartışma konusu yapılmıştır. Alan nicel olarak iyi durumda olsa da nitelik yönünden sorunlar olduğu görüşü çeşitli araştırmalarda (Demirhan, 2015; Turan vd., 2016; Yalçın, 2015; Yılmaz, 2018a) dile getirilmiş ve alanda üretilen bilginin niteliğini ve yayınların kalitesini değerlendirmek amacıyla bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan ilki Badavan (1985) tarafından hazırlanan “*Üniversitelerde Eğitim Yönetimi ve Denetimi Alanlarında Yapılmış Tez Çalışmaları*” başlıklı yüksek lisans tezidir. Badavan (1985) Hacettepe ve Ankara Üniversitelerinde yapılan tezlerin (n=26) konularını, bulgularını ve sonuçlarını analiz etmiş ve incelediği sorunları sekiz kategoriye ayırmıştır: Liderlik, karar süreci, insan ilişkileri, yönetim süreçleri, eğitim personeli, eğitim örgütleri, hizmet içi eğitim ve eğitim denetimi.

Daha sonraki yıllarda yapılan bir çalışmada Balcı (1990) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde 1990 yılına dek yazılan doktora tezlerini (n=54) incelemiştir. Çalışmada doktora tezlerinin genelde birbirinin benzeri ve yaratıcılıktan uzak çalışmalar olduğu, araştırmacıların yeni ve orijinal temalara yönelmekten çok, daha önceden yapılan çalışmaları değişik evren ve örneklemeler üzerinde tekrarlamayı tercih ettikleri vurgulanmıştır.

Uzunca bir zaman benzer değerlendirme çalışmaları yapılmamış, ancak alandaki bilgi üretiminin belirli bir doygunluğa ulaşması ile birlikte tezleri ya da yayınları değerlendiren çalışmalar da artmaya başlamıştır. Özellikle son yıllarda Türkiye’de üretilen *tezleri* (Ağaoğlu vd., 2008; Aksu, 2020; Çelik, 2020; Karaca, 2018; Ödemiş-Keleş, 2020; Uysal, 2013)², *makaleleri* (Balcı ve Apaydın, 2009; Turan vd., 2014), *bildirileri* (Turan vd., 2016) ya da *genel olarak belirli bir konudaki çalışmaları* (Yılmaz, 2016b; 2017a; 2018; 2019) inceleyen çalışmaların sayısında önemli bir artış olmuştur. Bu artışta sistematik derleme türündeki çalışmaların popülerliğinin de etkisi olmuş ve bu tür çalışmalar lisansüstü eğitim tezi olarak da hazırlanmıştır. Ancak eğitim yönetimi alanındaki tezleri ya da diğer yayınları inceleyen birçok çalışma mevcut durumu tespit etmekten öteye gitmemiş, bu tür çalışmalarda genellikle nitelik değerlendirmesi yapılmamış genel olarak nicel veriler üzerinden yöntem değerlendirmesi yapılmıştır. Bu çalışmalarda, üretilen bilginin niteliği, epistemolojik konumu ya da ontolojik sorunlarından daha çok nicelleştirilmiş verilerle değerlendirmeler yapılmıştır. Ancak bu tür sistematik derleme ya da meta değerlendirmelerin öncelikli amacı, yöntemsel standartların yükseltilmesi için eksiklerin ortaya konması olmalıdır.

Yukarıda anılan çalışmalarda eğitim yönetimi alanının belirli bir kurumsallaşma düzeyini yakaladığı, ancak alanda önemli bazı sorunlar olduğu da dile getirilmiştir. Türkiye’de eğitim yönetimi alanındaki sorun alanlarından biri genel olarak lisansüstü eğitim programlarının niteliği, özelde ise doktora programlarındaki süreçlerin işleyişi ile ilgilidir. Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yürütülen programların niteliğine dönük birçok araştırma yapılmış, bu alanda verilen eğitimin ve yapılan akademik çalışmaların niteliği sorgulanmış ve alandaki programların uluslararası gelişmelere ayak uyduramadığı ileri sürülmüştür (Balcı vd., 2009; Güven ve Tunç, 2007; Örucü, 2006; Özdemir, Köse ve Kavgacı, 2014; Sezgin, Kavgacı ve Kılınç, 2011; Yılmaz vd., 2013; Yılmaz, 2021a). Bu bağlamda bu makalede Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yazılan doktora tezleri üzerine bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için Türkiye’de yazılan doktora tezlerini inceleyen çalışmalar, 2012-2022 yılları arasında yazılan doktora tezleri ve eğitim yönetimi alanını ele alan diğer çalışmaların bulguları incelenmiş ve buna göre Türkiye’de eğitim yönetimi alanındaki doktora tezleri ile ilgili sorun alanları şu başlıklarda toplanmıştır: 1) *Batılı Bilginin Dağıtımını Yapan, Kültürü ve Bağlamı Dikkate Almayan Araştırmalar*, 2) *İşletme Kavramlarının Eğitim Örgütlerine Uyarlamadan Kullanılması*, 3) *Yöntemperest Bir Alan Olarak Eğitim Yönetimi*, 4) *Pozitivist Görünümlü Paradigmasız Alan*, 5) *Popüler, Uygulamadan Kopuk ve Birbirini Tekrarlayan Çalışmalar*.

Bu makalede, yapılmaya çalışılan işin özelliği itibariyle, çalışma birtakım genellemeleri içermekte ve her genelleme ya da indirgemenin yaşayacağı zaafı taşımaktadır. Ancak durumun tespit edilmesi ve sorgulanması açısından bu genellemeler gereklidir. Ayrıca aşağıda belirtilen beş başlık birbiri ile ilintili, iç içe geçmiş ve kesin sınırlarla ayrılması zor konulardır.

Batılı Bilginin Dağıtımını Yapan, Kültürü ve Bağlamı Dikkate Almayan Araştırmalar

Eğitim yönetimi alanında üretilen bilginin Batılı biliş tarzının bir ürünü olduğu ve Türkiye’deki araştırmaların bu bilginin dağıtımını yaptığı bazı çalışmalarda belirtilmiştir (Balcı, 2009; Kazancı-Tınmaz, 2019; Turan, Bektaş ve Yalçın, 2016; Turan ve Şişman, 2013; Yalçın, 2015; Yılmaz, 2015; 2016a; 2018a). Yalçın (2015) “*Batı kaynaklı bilginin Türk akademisindeki rolü: Eğitim yönetimi alanının değerlendirilmesi*” başlıklı doktora tez çalışması kapsamında eğitim yönetimi alanında çalışan 13 profesör ile görüşmeler yapmış ve analizler sonucunda; “*eğitim yönetimi alanında Batıya bağımlı olduğu*” yönünde bir tema ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, Türkiye’de eğitim yönetimi alanının genel olarak Batı kaynaklı bilgiye bağımlı olduğunu ifade etmiştir. Bir katılımcı “*...Türkiye’de Batıcı, pozitivist bir epistemik cemaat olduğunu*” belirtmiştir. Demirhan (2015), Şahin (2018), Kazancı-Tınmaz (2019) ve Aksu’nun (2020) araştırmalarına katılan akademisyenler de benzer görüşleri belirtmiştir.

²Bu tip sonuçlar için daha çok atıf yapılabilir. Bu çalışmada; çok fazla kaynağa yer verme yerine metin boyunca olabildiği kadar beşer yıllık dönemlerle ve örnek atıflarla yetinilmiştir.

Bu durumun doktora tezleri için de geçerli olduğu söylenebilir. Çünkü bir alandaki genel bilgi üretimi lisansüstü eğitim programlarındaki bilgi üretiminden bağımsız değildir. Hatta doktora tezlerinin “*bilime yenilik getirme, yeni bir bilimsel yöntem geliştirme veya bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulama*” niteliklerinden birine sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda doktora tezlerinde orijinal bir araştırmanın sonuçlarının ortaya konulması beklenmektedir. Doktora programları bilgi üretiminin yanı sıra yeni araştırmacıların yetiştirilmesi açısından da son derece önemli programlardır. Ancak doktora tezleri, batı kaynaklı bilgileri ve kuramları sürekli tekrarlamaktan ve Batılı biliş tarzının yayılmasına sebep olmaktan öteye gitmemektedir. Son 10 yılda (2012-2022) yapılan tezlerin birçoğunda genellikle ABD’de geliştirilen kuramlar, yöntemler ya da ölçekler kullanılmıştır. Buradaki en önemli sorun kullanılan kuram ya da ölçeklerin herhangi bir kültürel uyarlamaya tabi tutulmamasıdır. Bu çalışmalarda tek kültürel uyarlama, çalışmayan maddelerin ölçeklerden atılmasıdır. Ancak bu maddelerin atılmasının sebebi de çoğu zaman kültürel uyumsuzluktan daha çok teknik süreçler ile ilgilidir. Doktora tezlerindeki ve diğer araştırmalardaki bu tekrarlamacı alışkanlıkta “*bağlam ve kültür*” dikkate alınmamakta, tartışmalar bile, Amerika’da böyle, Almanya’da şöyle, Finlandiya’da işte böyle şeklinde ilerlemektedir (Yılmaz, 2015). Ancak sosyal bilimler için kültür ve bağlam en belirleyici unsurdur. Çünkü sosyal bilimlerde ya da davranış bilimlerinde kültürün etkilemediği konu yok denecek kadar azdır. Ünsaldı’nın da (2013) belirttiği gibi nasıl tanımlanırsa tanımlansın bilimsel faaliyet sosyal bağlamdan bağımsız değildir. Dolayısıyla başka bağlamlarda başka bilgiler üretilebilir ve geçerli sayılabilir. Rasyonel olarak değerlendirilen bir kanıt farklı bağlamlarda farklı biçimler alabilir. Kanıt olarak değerlendirilen bir unsur her zaman verili bir inanç sistemi içerisinde anlam ifade eder. Dolayısıyla bağlam bağımlıdır.

İşletme Kavramlarının Eğitim Örgütlerine Uyarlamadan Kullanılması

Herhangi bir bilim dalının var olabilmesi o bilim dalının kendine özgü kavramlar üretebilmesi ve bu kavramları kullanıp yerleştirmesine bağlıdır. Eğitim yönetiminin ne olduğunun tartışılmasında alanın kendine özgü anahtar kavramları üretmesi, belirlemesi ve kullanması gereklidir (Üstüner ve Cömert, 2008). Ancak doğrudan eğitim yönetimi alanı ile ilgili kuram geliştirme çabaları oldukça sınırlı kalmış; dolayısıyla eğitim yönetimi alanında kullanılan kuram, model ve kavramlar yönetim biliminden/işletmeden/sanayiden ödünç alınmıştır (Beycioğlu ve Dönmez, 2006; Şişman ve Turan, 2002; Yılmaz, 2016b; 2018a) ve sanayinin kavramları ile eğitim örgütlerinin çözümlenmeye çalışılması önemli bir sorundur. Kârı maksimize etmek, çalışanların tamamen örgütleri için çalışmasını sağlamak, performansı sürekli iyileştirmek gibi amaçlarla geliştirilen yönetim ya da liderlik kuramları, çoğu zaman herhangi bir uyarlamaya tabi tutulmadan kullanılmaktadır. Değer merkezli örgütler olan okullar kâr amaçlı örgütlerin kavramları ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu duruma bağlı olarak eğitim yönetimi alanında ve tezlerde en çok çalışılan konular örgütsel davranış konularıdır (Ağaoğlu vd., 2008; Aksu, 2020; Aydın, Erdağ ve Sarıer, 2010; Çelik, 2020; İşçi, 2013; Ödemiş-Keleş, 2020; Yılmaz, 2019a). Türkiye’de eğitim yönetimi alanı örgütsel davranış çalışmalarına hapsedilmiştir denilse, çok da hatalı olmayacaktır. Ancak sadece Türkiye’de değil Batı toplumlarında hazırlanan tezlerde de benzer bir durum söz konusudur (Çelik, 2020).

Türkiye’de bu durumun en önemli sebeplerinden biri örgütsel davranış ile ilgili çalışmaların, birkaç ölçeğin bir araya getirilmesiyle yapılabileceği yanılgısıdır. Çünkü birkaç ölçeğin bir araya getirilmesiyle yapılan nicel araştırmaların diğer yöntemlere göre daha kolay algılanması bir yanılgıdır. Bir araya getirilen ölçeklerin her biri, bir kuramı ya da yaklaşımı temsil etmektedir ve özellikle doktora düzeyinde her biri ile ilgili derinlemesine bilgi gereklidir. Ölçekleri bir araya getirerek yüzeysel bilgiyle yapılan araştırmalarda birçok hata yapılabilmektedir. Bu bağlamda tezler ile ilgili en önemli sorunlardan biri, incelenen konuların yüzeysel ele alınmasıdır.

Aydın ve Uysal (2011) eğitim yönetimi araştırmalarında felsefi bir derinliğin olmadığını, etkili bir bilgi birikiminin sağlanmadığını ileri sürmüştür. Öte yandan disiplinler arası bir alan olan eğitim yönetiminde grup dinamiği, felsefe, sosyoloji, psikoloji ve antropoloji gibi disiplinlerden yeterince yararlanılmadığı, tek disiplinli, indirgemeci, determinist bir anlayışla ve pozitivist paradigmanın etkisi altında bilgi üretildiği gözlenmiştir. Bu bağlamda yüzeysel bakış açısının en önemli göstergelerinden birinin de tezlerdeki tek boyutlu bakış açısı olduğu söylenebilir. Birçok tezde ele alınan konu disiplinlerarası bir bakış açısı ile değil de tek boyutlu bir değişken olarak ele alınmıştır. Bu durum belki yüksek lisans tezleri için mazur görülebilir bir durumdur. Ancak özellikle doktora tezlerinin mutlaka felsefi bir derinliğinin olması gerekmektedir. Özellikle doktora tezlerinde felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, edebiyat gibi disiplinlerden yararlanılması gerekmektedir (Yılmaz, 2021a).

Yüzeysel bakış açısının en önemli göstergelerinden bir diğeri de nicel araştırma tasarımındaki sorunlardır. Bazı tezlerde bağımlı değişken olması gereken değişkenler bağımsız değişken olarak kullanılmış ve buradan da yanlış yorumlar üretilmiştir. Ya da alt boyutlar bazında değerlendirilmesi gereken ölçeklerden toplam puan alınarak yapılan analizlerde yanlış sonuçlar çıkabilmektedir. Bu ise, son yıllarda sayısı hızla artan meta analiz çalışmalarını şüpheli hale getirmektedir. Çünkü yanlış istatistiksel değerler kullanılarak yapılan meta analizlerden de yanlış sonuçlar çıkmaktadır (Yılmaz, 2016b).

Yöntemperest Bir Alan Olarak Eğitim Yönetimi

Çeşitli araştırmalara göre akademisyenler eğitim yönetimi alanında ‘yöntemci’ bir geleneğin hâkim olduğunu (Yalçın, 2015); aşırı bir yöntem fetişizmi olduğunu ve belli yöntemlerin sürekli tekrar edildiğini (Demirhan, 2015); araştırmalarda yöneme aşırı vurgu yapıldığını (Aksu, 2020) düşünmektedir. Yılmaz (2016a; 2018a) bu durumu ‘yöntem-perestlik’ kavramını kullanarak açıklamıştır. Janesick’e göre (1994) yöntem ve put-perestliğin bileşimi olan yöntem-perestlik, anlatılan öykünün aslı yanının dışlanarak, asıl çabanın yöntemlerin seçimine ve savunulmasına harcanmasıdır. Yöntem-perestlik, eğitim ve sosyal bilimler alanlarında çoğu kez söylemi bastırarak ölçüde yöneme körü körüne bağlanmak ve kendini adamaktır (Akt: Punch, 2005).

Eğitim yönetimi alanında oluşan yöntem-perest gelenek doktora tezlerinde de kendini göstermektedir. Bu yöntem-perest gelenek ise araçların amaç haline gelmesine (Yılmaz, 2016a) ve amaç-arac dengelinin yitirilmesine sebep olmaktadır (Yılmaz, 2021a). Araştırmalara yön vermesi ve yöntemi belirlemesi gereken temel unsur araştırmaların amaçları olması gerekirken bunu araçlar belirlemektedir. İki veri toplama aracı bir araya gelince bu araçlar arasındaki ilişkiyi araştırmaların kolaylıkla yapıldığı düşünülmemektedir. Ancak bazen bir araya getirilen bu araçlardan elde edilen ilişkilerin pratikteki açıklanması çok zor olabilmektedir. Aslında sadece iki aracı bir araya getirmek yetmemektedir (Yılmaz, 2016a). Araştırmacılar genelde araştırmayı yapmış olmak için belirli veri toplama araçlarını bir araya getirmekte ya da belirli bir analizi yapmak amacıyla, gerekli olan veri toplama araçlarını toplayarak çalışmayı yapmaktadır. Bu bağlamda veri toplama araçları, araştırmaların amaçlarını belirlemektedir (Yılmaz, 2021a). Balcı’ya göre (2009) bu durumun doğal bir sonucu olarak, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de eğitim yönetimi alanında yapılan araştırmalar genelde yaratıcılık ve özgünlükten uzak, daha çok birbirlerini tekrarlayan, basit düzeydeki çalışmalar olmaktadır.

Eğitim yönetimi alanındaki yöntem-perestliğin başka bir tezahürü ise yapısal eşitlik modellemeleri, doğrulayıcı faktör analizi, meta sentezler, sistematik derlemeler gibi popüler bazı yöntemlerin kutsanması, tarama modeli araştırmaların ya da bazı analizlerin küçümsenmesidir. Öyle ki temel bazı kestirim istatistiklerinin olduğu araştırmalar artık ne tez olarak ne de makale olarak kabul görmemektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri Türkiye’de araştırma geleneğinin belirli bir felsefesinin olmamasıdır (Yılmaz, 2016b). Özellikle yapısal eşitlik modellemeleri belirli bir kuramsal ve yönetsel altyapıyı gerektirmesine rağmen bazen üç, dört hatta beş değişken bir araya getirilerek bu çalışmalar yapılmaktadır. Ancak burada önemli olan bu değişkenleri bir araya getirmek değil, elde edilen sonuçları yorumlayabilmektir.

Ödemiş-Keleş’in (2020) 2017-2020 yılları arasında doğrudan eğitim yönetimi alanında yazılan doktora tezlerini (n=102) incelediği araştırmasına göre “kavram geliştirmeye, yeni bir kuram geliştirmeye, bir kuramı problem durumu olarak ele alıp doğrudan işleyerek kurama katkı sunmaya veya kuramı doğrulamaya ya da yanlışlamaya” dönük tek bir tez bile yazılmamıştır. Katılımcı akademisyenlerin % 45,5’i doktora tezlerinin işlevini yerine getirme durumunun yeterli olmadığını belirtmiştir. Yapılan felsefi ve epistemolojik çalışmalarda da eğitim yönetiminde üretilen bilginin bilimin işlevleri açısından incelenmediği, kavram, model, kuram geliştirmeye ve uygulamaya katkısı, işlevselliği gibi yönleriyle ele alınmadığı tespit edilmiştir (Ödemiş-Keleş, 2020).

Pozitivist Görünümlü Paradigmasız Alan

Türkiye’de pozitivism denildiğinde akla ilk önce nicel araştırmalar gelmektedir. Nicel araştırmalar genelde eğitim yönetimi alanında özeldir ise doktora tezlerinde en çok kullanılan yöntem durumundadır (Ağaoğlu vd., 2008; Balcı, 1990; Çelik, 2020; Uysal, 2013). Çelik (2020) doktora tez çalışmasında 2014-2018 yılları arasında Türkiye’de ve ABD’de yazılan doktora tezlerini (n=514) incelemiş ve Türkiye’de nicel yaklaşımın (%45,7) ABD’de ise nitel yaklaşımın (%51,6) egemen olduğunu belirlemiştir.

Nicel araştırmaların bu kadar yaygın olması eğitim yönetimi alanında pozitivist paradigmanın egemen paradigma olduğunu düşündürmekte ve bu düşünce sık sık dile getirilmektedir (Aydın vd., 2013; Demirhan, 2015; Şimşek, 1995; Şişman, 1998; Turan, 2006; Yılmaz, 2015; 2018a; 2021b). Aslında eğitim yönetimi alanı, ABD’deki ve Türkiye’deki ortaya çıkışı ve kurumsallaşması, kullanılan kuram

ve kavramları, bilgiye ve araştırmaya yüklenen anlamı, yöntemleri, veri toplama yolları, veri analizi gibi birçok noktada tam olarak pozitivist bir alandır.

Pozitivizmin eğitim yönetimi alanındaki en önemli etkisi belki de “tek disiplinli bir epistemolojik anlayışın” yerleşmesine sebep olmasıdır. Bu anlayış “edebiyat, psikoloji, felsefe, sosyoloji, sosyal psikoloji, siyaset bilimi, antropoloji vb.” alanların eğitim yönetimi çalışmalarında yeterince kullanılmamasına yol açmıştır (Aydın vd., 2013; Yılmaz, 2018a). Bu bağlamda felsefeden, psikolojiden, sosyolojiden, diğer sosyal bilimlerden, kültürel bağlamdan, güç ilişkilerinden kopuk doktora tezleri yazılmaktadır. Eğitim, mekanik-teknik bir süreç olarak ele alınmakta ve insani yönler ihmal edilmektedir. Bu durumda eğitim yönetimi alanındaki yazma geleneğinin etkisi de büyüktür. Türkiye’de eğitim yönetimi alanındaki yazma geleneği maalesef anılan disiplinleri çalışmalarda pek kullanılmamaktadır. Örneğin yazdığımız bir makalede; Nietzsche’den yapılan bir alıntıya, hakem “*bu görsel özne bir ifadedir, bilimsel bir çalışmada yer alamaz*” gerekçesi ile çıkarılmasını istemişti.

Pozitivist nicel araştırma geleneğinin en önemli sorunu, insanı dikkate almaması ve araştırma sürecinin edilgen bir unsuru olarak düşünmesidir. Araştırmalarda insanlar, makinenin bir parçası gibi düşünülmemekte, insani özellikler dikkate alınmadan hipotezler geliştirilmekte, modeller oluşturulmakta, regresyon modelleri kurulmaktadır. Nicel araştırma geleneğinde, insan mekanik sürecin parçası; kültürü olmayan bir denek; davranışının bağlamı olmayan bir eşya; zayıflıkları, ihtirasları, ideolojisi, ruh hali olmayan rasyonel bir canlı olarak görülmektedir (Yılmaz, 2015).

Bu durum Türkiye’de sosyal bilimlerin ve eğitim bilimlerinin genel durumundan bağımsız değildir. Türkiye’de sosyal bilimler ve eğitim bilimlerini oluşturan bilim alanları birbirinden beslenmemekte, sınırlar çizilmekte ve geçişler çok zor olmaktadır. Özellikle belirli bir alanda çalışanların diğer alanlardan habersiz olması yüzeyselliği artırmaktadır. Örneğin sosyoloji bilmeyen tarihçi, tarih bilmeyen edebiyatçı, felsefe bilmeyen sosyolog, psikoloji bilmeyen eğitim yöneticisi, program bilgisi olmayan ölçme-değerlendirmeci ya da felsefe bilmeyen eğitim programcısı buna örnek olarak verilebilir.

Pozitivist paradigma bilimsel yöntemle üretilen bilgiyi kutsamakta, elde edilen bilgilerin bir veri olmasının ötesinde tek çözüm noktasıymış gibi algılanmasına ve sunulmasına (Yılmaz, 2015) sebep olmaktadır. Son yıllarda pozitivist paradigmaya yönelik eleştirilerde önemli bir artış bulunmaktadır. Ancak bazen pozitivismi eleştirmek sadece nitel araştırma yapmak zannedilmektedir. Sorun, daha tam olarak pozitivist olamamış bir grubun anti pozitivist olmaya çalışmasıdır. Yani Türkiye’deki birçok durum için kullanabileceğimiz; “*her şeyden birazcık var, ancak hiçbir şeyden tam yok*” durumunun eğitim yönetimi alanı ve araştırmaları için de geçerli olduğu söylenebilir (Yılmaz, 2021a). Bu anlamda Türkiye’de eğitim yönetimi alanı ne pozitivist ne de anti-pozitivisttir ve alanda belirli bir paradigmatic çatışma da bulunmamaktadır. Özü’nün (2006) araştırmasına katılan eğitim yönetimi akademisyenleri de genel olarak; Türkiye’de eğitim yönetimi alanında herhangi bir paradigmatic çatışma olmadığını belirtmiştir.

Yılmaz’a (2018a; 2018b; 2021d) göre Türkiye’de eğitim yönetimi alanında egemen paradigma, pozitivism gibi görünse de aslında durum tam olarak öyle değildir. Alanın bilgi temelleri, varlığı, bazı araştırma pratikleri açısından pozitivist olduğu söylenebilirse de alandaki araştırmacıların “tutarlı bir referans çerçevesi” olarak tam da pozitivist olduklarını söylemek zordur (Yılmaz, 2021a). Çünkü Türkiye’de genelde eğitim bilimleri özelde eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmalar belirli bir bilim felsefesine dayanmamaktadır.

Araştırma yapmanın altında yatan temel motivasyonun “hızlı bir şekilde yükselme, tanınma, yayın yapma telaşı, puan toplama” hatta bazen ‘*Hollywood Sendromu*’ gibi düşünceler olduğu söylenebilir. Bu yüzden araştırmacılar bilimsel, akademik ya da entelektüel kaygılar ile “merak ettikleri, düşüncelerini dağıtan, kafalarını meşgul eden, sistemin sorunlarına yönelen” araştırmalardan daha çok hızlıca yayımlanacak araştırmalar yapmaktadır (Yılmaz, 2021a). Kazancı-Tınmaz’ın (2019) araştırmasında da alanda kariyer odaklı araştırma üretimi yapıldığı belirlenmiştir.

Burada yapılan, pozitivismin temel araştırma yöntemi olarak kabul edilen nicel araştırmaların sadece amaca hizmet edecek/araçsal şekilde kullanılmasıdır. Bu amaç ise genellikle çok yayın yapma ve hızlı bir şekilde yükselme motivasyonudur. Türkiye’de eğitim yönetimi araştırmacıları yoğun bir şekilde hem nicel hem de nitel araştırmalar yapmakta ya da nitel araştırmaları kolaylıkla nicelleştirebilmektedir. Ancak genelde bu araştırma yaklaşımlarının altında yatan paradigma, felsefe ya da dünya görüşü pek önemsememektedir. Bu bağlamda Yılmaz’ın (2018a; 2018b; 2021d) görüşleri Türkiye’de eğitim yönetimi alanında bir zayıf paradigma sorunu olduğunu doğrular niteliktedir.

Popüler, Uygulamadan Kopuk ve Birbirini Tekrarlayan Çalışmalar

Türkiye’de genelde eğitim bilimleri özelde eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmaların uygulamadan kopuk olduğu sık sık dile getirilmiştir (Balcı vd., 2009; Baykara, 2019; Karataş, Alymidin Kyzy ve Topuz, 2015; Kazancı-Tımmaz, 2019; Şimşek, 1995; Şişman, 2001; Yalçın, 2015; Yılmaz, 2018a; 2021a). Balcı vd.’ne göre (2009) eğitim yönetimi alanında araştırma potansiyeline sahip olan akademisyenler “uygulamaya” mesafeli durmayı tercih etmektedir. Bu mesafeli duruşun sonucu olarak, üretilen bilgi uygulayıcıların sorunlarını çözmekten daha çok akademik camianın “entelektüel” merakını gidermekten öteye gidememektedir. Sonuç olarak alandaki bilgi üretimi uygulamanın sorunlarından daha çok akademik kaygıların motive ettiği bir düzlemde gerçekleşmektedir. Bu nedenle alanda üretilen bilginin uygulamadaki bir soruna çare olabileceği ihtimali azalmakta, kuram ile uygulama arasındaki kopukluk derinleşmektedir (Armağan ve Yıldırım, 2015). Çınkır (2016) Türkiye’de eğitim yönetimi ve denetimi bilim dalında 1989-2016 yılları arasında yapılan tezleri incelemiş ve “yalnızca küçük bir bölümünün mevcut sorunlar üzerine odaklandığını” belirlemiştir.

Eğitim yönetimi alanında araştırma gündemini popüler konular belirlemektedir. Araştırmalarda, “bireysellik, hızlı tüketim, yarışma, girişimcilik, rasyonellik” gibi özellikler ön plana çıkarırken “yardımseverlik, iyilik, sevgi, barış, kardeşlik” gibi özellikler ihmal edilmektedir (Yılmaz, 2015). Özdem’e (2016) göre son yıllarda eğitim yönetimi ve politikası alanyazınında ortaya atılan bazı kavramlar ambalajlanarak eğitim toplumunu oluşturan unsurlara yeni kavramlar olarak sunulmakta, hatta eski ihtiyaçların yeni müşterilere satılması ve eski müşterilere yeni ihtiyaçların yaratılması yönünde girişimler olmaktadır. Böylece “Gerçek eğitim yönetimi, piyasanın ambalajıyla alıcısını cezbettirdiği, içi boş ama şekli güzel, hediyesi belli, alıcısı bol bir kutuya, yani kisch’e” dönüşmektedir (Güngör, 2016). Aydın ve Bozgeyik (2015) bu durumu yönetim modaları olarak adlandırmış ve yönetim modalarının sayılarının hızla artmasının alanyazınında tartışılır bir hale geldiğini ileri sürmüştür.

Doktora tezlerinin tema ya da konu açısından dar bir alana yığıldığı, benzer konuların sıklıkla çalışıldığı (İşçi, 2013); konu seçiminde çok sık tekrara gidildiği, belirli konuların belirli yıllarda popüler olduğu ve çok tercih edildiği (Uysal, 2013) çeşitli araştırmalarda belirlenmiştir. Balcı vd.’ne (2009) göre özellikle yüksek lisans ve doktora programlarındaki konu yelpazesinin sınırlı olması nedeniyle araştırmalara kaynaklık eden konu başlıkları da bir süre sonra tekrara dönüşmektedir. Bunun sebeplerinden biri diğer araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan bir veri toplama aracını kullanarak başka bir örneklem gurubu üzerinde tekrar eden birçok araştırma yapılması ve bu yolla aslında araçların, araştırmaların amaçlarını belirlemesidir.

Türkiye’de eğitim yönetimi alanında evrensel fikirler yerine egemen fikirler tekrar edilmektedir. Çalışmalarda eleştirel, analitik, sorgulayıcı bir bakış açısından daha çok mevcut durumu meşrulaştıran, devam ettiren bir bakış açısı egemendir. Bu bakış açısı akademik hayattan, güç ilişkilerinden, siyasi ortamdan, kültürden bağımsız araştırmalar üretilmesine sebep olmaktadır. Ancak eğitim yönetimi alanının, alandaki araştırmaların ya da araştırmacıların mevcut durumunu Türkiye’deki yükseköğretim sistemindeki bozulmadan, mevcut güç ilişkilerinden, ekonomi-politik değişkenlerden bağımsız düşünmek mümkün değildir (Yılmaz, 2021b).

Sonuç ve Tartışma

Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yazılan doktora tezlerinin durumu “Batılı bilginin dağıtımını yapma, kültürü ve bağlamı dikkate almama; işletme kavramlarını eğitim örgütlerine uyarlamadan kullanma; eğitim yönetimi alanındaki yöntem-perestlik; alanın pozitivist görünümlü ama ‘paradigmasız’ olması ve alanda uygulamadan kopuk, popüler ve birbirini tekrarlayan çalışmalar yapılması” başlıklarıyla incelenmiştir.

Eğitimi yönetimi alanında ve doktora tezlerinde; Batılı bilginin dağıtımını yapılmakta, araştırmalarda kültür ve bağlam pek dikkate alınmamaktadır. Türkiye’deki eğitim yönetimi araştırmacıları, kendi tarihi birikim ve bağlamına uygun araştırma yapmak zorundadır. Aksi takdirde başka bir toplumda geliştirilen kavram ve kuramları kendi kültürlerinde test etmenin ötesinde taklitte boğulma ve ithal bilgi dağıtımcılığının ötesine geçememe tehlikesiyle karşı karşıyadır (Turan vd., 2016). Ancak eğitim yönetimi alanında üretilen araştırmalar, sosyal gerçekliği anlamak için dil, kültür, güç ilişkileri, sosyal bağlam gibi konulara yönelmelidir. Çünkü bu konular toplumsal yaşamda insan davranışını şekillendiren ana unsurlardandır (Greenfield ve Ribbins, 2005). Türkiye’de eğitim yönetimi alanında, son on yılda, alternatif bakış açılarını uygun çalışmalar da yapılmaktadır. Ancak bu çalışmalarda bile modernitenin ya da pozitivistimin çizdiği sınırlar belirleyici olmaktadır (Yılmaz, 2018a).

Kâr amaçlı örgütler için geliştirilmiş olan kavramlar eğitim örgütlerinin değer merkezli özelliğine uyarlamadan kullanılmaktadır. Bu bağlamda en çok çalışılan konular arasında örgütsel davranış konuları yer almaktadır. Alanda örgütsel davranış çalışmalarının sayısının fazla olmasının ve alandaki

yöntem-perestliğe bağlı olarak belirli yöntemlerin kutsallaştırılmasının sebeplerinden biri de Türkiye’de doktora programlarından mezun olma şartlarından birinin indeksli yayın yapma zorunluluğu olmasıdır. Bu zorunluluk doktora öğrencilerini, görece olarak daha kolay yayımlayabildiklerini düşündükleri konulara itmektedir. Yabancı dergilerin Türk eğitim sisteminin sorunları ile ilgili makaleleri “bu konu uluslararası okuyucuyu ilgilendirmez” diyerek geri çevirmeleri de bunda bir etkidir.

Alanda çok önemli bir nicel araştırma üretimi bulunmaktadır. Pozitivist nicel araştırmalar sadece Türkiye’de değil, diğer ülkelerde de en yaygın kullanılan yöntemlerden biridir. Son yıllarda Batı’da nitel araştırmaların sayısında büyük bir artış olsa da, geçmiş yıllarda, aynı durum orada da yaşanmıştır. Diğer taraftan, Türkiye’de eğitim yönetimi alanında, bir zayıf paradigma sorunu vardır. Eğitim yönetimi alanı pozitivist görünümlü ama felsefi alt yapısı zayıf olan bir geleneğe sahiptir. Bu zayıf paradigma alanda tek disiplinli bir epistemolojik anlayışın yerleşmesine yol açmıştır. Baykara’nın (2019) araştırmasına katılan eğitim yönetimi akademisyenleri, alanı diğer bilim dallarından bağımsız, müstakil bir bilim alanı olarak düşünmenin çok zor olduğunu ifade etse de alandaki mevcut anlayış “edebiyat, psikoloji, felsefe, sosyoloji, sosyal psikoloji, siyaset bilimi, antropoloji” gibi alanların eğitim yönetimi çalışmalarında yeterince kullanılmamasına ve dar bir bakış açısına yol açmıştır. Oplatka (2016) eğitim yönetiminde dar bir bakış açısının politika, sosyal adalet ve benzeri el değmemiş konuları bir kenara bırakarak yönetimin teknik özellikleri ile ilgilenen bir alanın oluşması ile sonuçlanabileceğini belirtmiştir.

Bu bağlamda uygulamadan kopuk, popüler konuları takip eden ve sürekli olarak birbirini tekrarlayan çalışmalar üretilmektedir. Eğitim yönetimi alanındaki tezleri uygulamanın sorunlarından daha çok akademik kaygıların motive ettiği açıktır. Alanda sistemin sorunlarından daha çok kariyer odaklı bir araştırma kültürü yerleşmiştir. Batılı ülkelerde de alandaki araştırmaların uygulayıcıların ihtiyaçları ve sorunlarıyla ilgisiz olduğu ve araştırmaların somut pratik sorunlara yönelmediği (Foskett, Lumby ve Fidler, 2005; Greenfield, 2005; Ogawa, Goldring ve Conley, 2000; Oplatka, 2016; Riehl vd., 2000) yönünde eleştiriler yapılmıştır. Bu bağlamda, dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de eğitim yönetimi araştırmaları genelde yaratıcılık ve özgünlükten uzak, birbirlerini tekrarlayan, basit çalışmalar niteliğindedir (Balcı vd., 2009).

Aydın ve Uysal’a (2011) göre doktora tezlerinde özellikle, Türk eğitim sisteminin güncel problemleri, eğitimin toplumsal, kültürel, siyasal işlevleri, değerler, eşitlik, insan hakları gibi konuların sorgulanması beklenirken, bu konuların neredeyse hiç ele alınmamıştır. Araştırma sonuçları göz önüne alındığında, elde edilen bulguların eğitim yönetimi alanına yaptığı bilimsel katkının derinliği ve kapsamı tartışmalıdır. Turan vd.’ne (2016) göre eğitim yönetimi alanında asıl sorun, üretilen bilginin niteliği, pratikteki sorunları çözebilirliği, eğitimde politika yapıcı ve uygulayıcılarına yol gösterebilirliği gibi bazı konular ile ilgilidir. Yöntem ve konu açısından özgün, Türkiye’deki eğitim sorunlarına yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Uysal, 2013). Doktora tezlerinde işlevsel, sistemin sorunlarına dönük araştırmalar yapılmadığı için, en çok öneri yapılan konu “benzer/alternatif/ilintili konularla araştırma yapılması, farklı örneklem grupları ile araştırmanın tekrar edilmesi ve farklı değişkenler ile araştırmanın tekrar edilmesi” konularıdır (Çelik, 2020; Uysal, 2013).

Bu değerlendirmeler sonucunda ve son yıllarda önemli bir değişim olmakla birlikte, eğitim yönetimi alanında yazılan doktora tezlerinde; *paradigmatik, yöntemsel* ve *tematik çeşitliliğin* çok fazla olmadığı; pozitivist paradigmanın egemen ama zayıf paradigma olmaya devam ettiği; uygulamadan kopuk ve birbirini tekrarlayan nicel araştırmaların egemen olduğu söylenebilir. Türkiye’de bu durum sadece doktora tezleri için değil bütün yayın alanları için geçerlidir. Ayrıca bu durum sadece Türkiye’ye özgü bir durum da değildir. Eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmaların birbirini tekrarlayan, özgünlükten uzak ve benzer çalışmalar olduğu yurtdışında da (Bridges, 1982; Haller, 1979; Haller ve Knapp, 1985; Hallinger, 2001; 2011; Heck ve Hallinger, 2005; Oplatka, 2009; 2016) belirlenmiştir. Hallinger (2001; 2011) tezlerde kullanılan kavramsal çerçevelerin ve yöntemlerin, bir bütün olarak, alandaki kuramsal veya uygulamalı bilgi tabanına katkıda bulunmakta yetersiz olduğunu belirlemiştir. Ancak burada önemli olan bu eleştiri ve değerlendirme kültürünün, Batılı ülkelerde, bazı çalışmalar ile uzun zaman önce başlamış olmasıdır. Türkiye’de eğitim yönetimi alanında önemli bir tartışma ve eleştiri kültürü eksikliğini olduğu söylenebilir (Aksu, 2020).

Türkiye’de eğitim yönetimi alanındaki doktora tezlerinde yukarıdaki sorun alanları belirlenmiş olsa da son yıllarda alana dönük, uygulamayı dikkate alan ya da eğitim sisteminin sorunlarını inceleyen özgün doktora tezleri de yazılmaktadır. Son yıllarda; Prof. Dr. Selahattin Turan’ın danışmanlığında Aydoğdu-Özoğlu (2015) ve Oyman (2016); Prof. Dr. Ahmet Aypay’ın danışmanlığında Demirhan (2015) ve Yalçın (2015); Prof. Dr. Temel Çalık’ın danışmanlığında Er (2018); Prof. Dr. Necati Cemaloğlu’nun danışmanlığında Şahin (2018); Prof. Dr. Cemil Yücel’in danışmanlığında Öz (2018); Prof. Dr. Ferudun Sezgin’in danışmanlığında Kazancı-Tınmaz (2019) ve Prof. Dr. Ayhan Aydın’ın danışmanlığında Atmaca (2019) ve Baykara (2019) tarafından çalışılan tezler konu veya yöntem olarak özgün tezlerdir.

Eğitim yönetimi alanının içinde bulunduğu durum tabii ki Türk yükseköğretim sisteminin, sosyal bilimlerin ya da eğitim bilimlerinin içinde bulunduğu durumdan bağımsız değildir. Birbirinden kopuk disiplinler; entelektüel ve felsefi temeli zayıf çalışmalar; mevcut durumu sorgulamayan, eleştirmeyen, meydan okumayan ancak meşrulaştıran yayınlar; düzenin devam etmesini sağlayan, gücü elinde bulunduranlara hizmet eden, tanınma kaygısı ile yapılan ‘yüzeysel’ yorumlar vb. birçok durum eğitim yönetimi alanı için de geçerlidir. Bu bağlamda;

Aslında bilim dünyası, tam da ekonomik dünya gibi, güç ilişkilerine, iktidar ve sermayenin temerküzüne ve hatta tekelleşmesine, üretim ve yeniden üretim araçlarına el koymayı içeren tahakküm ilişkilerine tanıklık etmektedir (Bourdieu, 2013, 81).

Özgür bir söylev çeken öğretim elemanı kendi kendini yönetme ve diğer modern saçmalıklar sayesinde bu iktidar oyununu sürdürmektedir. Herkes ne yaptığı farkındadır. Sadece derin bir düş kırıklığıyla yitirilmiş roller, statüler ve sorumlulukların peşi sıra gelen o inanılmaz demagojinin yarattığı felaketten kaçabilmek için profesörün, yeniden bir bilim ve iktidar mankeni haline dönüşmesini sağlamak gerekmektedir (Baudrillard, 2008, 209).

Dünya, bugün adeta bir sorunlar yumağıdır. İnsanlık, büyük açmazlarla karşı karşıyadır. İnsan dışı nesnelere uğraşarak barbarların dergilerinde makale yayınlayıp, onlara atıf yapıldı diye bilim adamı olarak ortalıkta kasılıp dolaşmak, bilim adamı olmak demek değildir. Bilim adamı olmak, dünyanın sıkıntılı hallerini anlamak ve onlara çözümler üretmektir. Bunu da ancak, sosyal bilimciler yerine getirebilir (Kızılçelik, 2011).

Yukarıda anılan tezlerde de yapıldığı gibi, alanda alternatif söylemler üretebilen, tabuları yıkabilecek özgün bir alanın inşa edilebilmesi için öncelikle alanda yapıcı, akademik bir tartışmanın başlatılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir (Yalçın, 2015). Alanın özgünleşmesine, incelenen konuların sosyal, politik, ekonomik, tarihi ve kültürel boyutlarıyla ele alınması da önemli katkılar getirecektir. Bu bağlamda eğitim yönetimi alanında çalışan akademisyenlerin mevcut durumu meşrulaştıran çalışmalar yerine daha eleştirel bakabilen çalışmalar üretmesi gereklidir (Yılmaz, 2021a).

Kaynakça

- Ağaoğlu, E., Altinkurt, Y., Ceylan, M., Kesim, E ve Madden, T. (2008). *Okul yönetimi alanında yapılmış araştırmaların değerlendirilmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aksu, M. (2020). *Eğitim yönetimi alanında teori-uygulama boşluğu* (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Armağan, Y. ve Yıldırım, N. (2015). Okul yönetiminde araştırma-uygulama sorunu: Okul müdürleri ve eğitim araştırmaları. *Eğitimde Politika Analizi Dergisi*, 4(1), 33-60.
- Atmaca, T. (2019). *Eğitimde toplumsal eşitsizliğin kültürel sermayenin aktarımıyla yeniden üretilmesi* (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Aydın, A. ve Uysal, Ş. (2011). Evaluation of doctoral theses on educational administration in Turkey and abroad, in terms of subjects, methods, and results. *Eğitim Araştırmaları*, 42, 1-14.
- Aydın, A., Erdağ, C. ve Sarier, Y. (2010). Eğitim yönetimi alanında yayınlanan makalelerin konu, yöntem ve sonuçlar açısından karşılaştırılması. *Eğitim Araştırmaları*, 39, 37-58.
- Aydın, A., Yılmaz, K. ve Altinkurt, Y. (2013). Eğitim yönetiminde pozitif psikoloji. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(1), 1470-1490.
- Aydın, İ. ve Bozgeyik, B. (2015). Yönetim modaları. İçinde İ. Aydın ve Ş. Çınkır (Edt.), *Prof. Dr. İbrahim Ethem Başaran’a armağan: Eğitimde 52 yıl* (ss. 117-134). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydoğdu-Özoğlu, E. (2015). *Okul kültürünün sembolik açıdan çözümlenmesi: Etnografik bir çalışma* (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Badavan, Y. (1985). *Üniversitelerde eğitim yönetimi ve denetimi alanlarında yapılmış tez çalışmaları* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

- Balcı, A. (1990). Türkiye’de eğitim araştırmalarının durumu: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi örneği. *Eğitim bilimleri birinci ulusal kongresi bildirileri III: Eğitim yönetimi ve planlaması ve halk eğitimi* (ss. 89-120). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Balcı, A. (2008). Türkiye’de eğitim yönetiminin bilimleşme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 54, 181-209.
- Balcı, A. ve Apaydın, Ç. (2009). Türkiye’de eğitim yönetimi araştırmalarının durumu: Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi dergisi örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(59), 325-343.
- Balcı, A., Şimşek, H., Gümüseli, A. İ. ve Tanrıöğen, A. (2009). Eğitim yönetimi araştırmaları ve yayın hakkında rapor. *EYEDDER Rapor Serisi*. <http://eyedder.org/belgeler/Egitim-Yonetimi-Arastirmalari-Yayin-Hakkinda-Rapor.pdf> adresinden 18.04.2010 tarihinde alındı.
- Baudrillard, J. (2008). *Simülakrlar ve simülasyon* (Çev: O. Adanır). Ankara: Doğu Batı.
- Baykara, B. (2019). *Türkiye'deki eğitim yönetimi programlarının ontolojik eleştirisi* (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Baycıoğlu, K. ve Dönmez, B. (2006). Eğitim yönetiminde kuramsal bilginin üretimine ve uygulanmasına ilişkin bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 47, 317-342.
- Bourdieu, P. (2013). *Bilimin toplumsal kullanımları* (Çev: L. Ünsaldı). Ankara: Heretik Basın Yayın.
- Bridges, E. (1982). Research on the school administrator: The state of the Art, 1967-1980. *Educational Administration Quarterly*, 18(3), 12-33.
- Çelik, M. (2020). *Türkiye ve Amerika'da eğitim yönetimi alanında hazırlanan doktora tezlerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çinkır, Ş. (2016). Türkiye’de eğitim yönetimi ve denetimi bilim dalında yapılan tezlere ilişkin bir inceleme. İçinde A. Balcı ve İ. Aydın (Edt.), *Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'na armağan* (ss. 303-336). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Demirhan, G. (2015). *Türkiye'de eğitim yönetimi alanında araştırma geleneği ve paradıgmaların gömülü teori bağlamında değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Er, E. (2018). *İlköğretim kurumlarında yönetici ve öğretmen ilişkilerinin sosyal ađ analizi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Foskett, N., Lumby, J. ve Fidler, B. (2005). Evolution or extinction? Reflections on the future of research in educational leadership and management. *Educational Management, Administration and Leadership*, 33(2), 245-253.
- Greenfield, T. ve Ribbins, P. (2005). *Greenfield on educational administration: Towards a humane science*. London: Taylor & Francis.
- Greenfield, W. D. (2005). Postscript: where have we been? Where are we going in the study of educational organizations? *Journal of Educational Administration*, 43(1), 121-6.
- Güngör, S. (2016). Eğitim yönetimini yeniden inşa etmek: Eleştirel eğitim yönetimi kuramının olabilirliği üzerine. İçinde K. Yılmaz (Edt.), *Eleştirel eğitim yönetimi yazıları* (ss. 35-63). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güven, İ. ve Tunç, B. (2007). Lisansüstü öğretim öğrencilerinin akademik sorunları: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 157-172.
- Haller, E. J. (1979). Questionnaires and the dissertation in educational administration. *Educational Administration Quarterly*, 15(1), 47-66.
- Haller, E. J. ve Knapp, T. R. (1985). Problems and methodology in educational administration. *Educational Administration Quarterly*, 21(3), 157-168.
- Hallinger, P. (2001). The principal's role as instructional leader: A review of studies using the Principal Instructional Management Rating Scale. *Annual Meeting of the American Educational Research Association*. American Educational Research Association, Seattle, Washington.
- Hallinger, P. (2011). A review of three decades of doctoral studies using the principal instructional management rating scale: A lens on methodological progress in educational leadership. *Educational Administration Quarterly*, 47(2), 271-306.
- Heck, R. H. ve Hallinger, P. (2005). The study of educational leadership and management. *Educational Management Administration and Leadership*, 33(2), 229-244.
- İşçi, S. (2013). *Türkiye'de eğitim yönetimi alanında yapılmış lisansüstü tezlerin tematik, metodolojik ve istatistiksel açıdan incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Karaca, O. (2018). *Türkiye'de eğitim yönetimi alanında yazılan lisansüstü tezlerin metodolojik incelemesi* (Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Karataş, İ. H., Alymidin Kyzy, J. ve Topuz, C. (2015). Okul yöneticileri ile eğitim yönetimi alanında yapılan bilimsel araştırmalar ve çalışan bilim insanları arasındaki ilişki. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1), 125-152.
- Kazancı-Tınmaz, A. (2019). *Eğitim yönetiminde kuram, araştırma ve uygulama bütünlüğünün incelenmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kızılcık, S. (2011). *Batı barbarlığı I: Rousseau, Marx ve Nietzsche üzerine*. Ankara: Anı.
- Ogawa, R. T., Goldring, E. B. ve Conley, S. (2000). Organizing the field to improve research on educational administration. *Educational Administration Quarterly*, 36(3), 340-57.

- Oplatka, I. (2009). The field of educational administration: A historical overview of scholarly attempts to recognize epistemological identities, meanings and boundaries from the 1960s onwards. *Journal of Educational Administration*, 47(1), 8-35.
- Oplatka, I. (2016). *Eğitim yönetiminin mirası* (Çev: S. Turan, F. Bektaş, M. Yalçın). Ankara: Pegem Akademi.
- Oyman, N. (2016). *Türk yükseköğretim kurumlarındaki güç ilişkilerinin alan kuramı ve dramaturjik yaklaşım bağlamında incelenmesi* (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ödemiş-Keleş, N. (2020). *Türkiye’de eğitim yönetimi anabilim dalında tamamlanan doktora tezlerindeki bilgi üretiminin, tezlerin incelenmesi ve katılımcı görüşleri üzerinden değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Örücü, D. (2006). *Ankara’daki eğitim yönetimi akademisyenlerinin algularından eğitim yönetiminin akademik bir alan olarak Türkiye’deki güncel durumunun irdelenmesi* (Doktora Tezi). ODTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öz, M. (2018). *Eğitimi kurgu-dışı süreçlerde aramak: Bir mahal(le) etnografisi* (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özdem, G. (2016). Eğitim yönetimi ve politikası alanyazınında oluşturulmaya çalışılan bu tarz kimin? İçinde K. Yılmaz (Edt.), *Eleştirel eğitim yönetimi yazıları* (ss. 115-144). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özdemir, S., Köse, M. F. ve Kavgacı, H. (2014). Türkiye’de eğitim yönetimi alanındaki yüksek lisans programlarının okul liderliği standartları çerçevesinde değerlendirilmesi. *Mukaddime*, 5(1), 1-26.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş* (Çev: D. Bayrak vd.). Ankara: Siyasal.
- Riehl, C., Larson, C. L., Short, P. M. ve Reitzug, U. C. (2000). Re-conceptualizing research and scholarship in educational administration: Learning to know, knowing to do, doing to learn. *Educational Administration Quarterly*, 36(3), 391-427.
- Sezgin, F., Kavgacı, H. ve Kılınç, A. Ç. (2011). Türkiye’de eğitim yönetimi ve denetimi lisansüstü öğrencilerinin öz değerlendirmeleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(3), 161-169.
- Şahin, F. (2018). *Eğitim yönetiminin bilimsel sınırları: Alan kitapları bağlamında epistemolojik bir karşılaştırma* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, H. (1995). Pozitivizm ötesi paradigmatik dönüşüm ve eğitim yönetimde teori ve uygulamada yeni yaklaşımlar. *II. Eğitim Bilimleri Kongresi*. 6-8 Eylül 1995. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Şişman, M. (1998). Eğitim yönetimi kuram ve araştırmada alternatif paradigma ve yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(16), 395-422.
- Şişman, M. (2001). Eğitimin yönetimindeki kriz: I. eğitim yönetimi toplantısı açılış konuşması. *I. Eğitim Yönetimi Toplantısı*. 31 Ağustos-2 Eylül 2001. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Şişman, M. ve Turan, S. (2002). Dünyada eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesine ilişkin başlıca yönelimler ve Türkiye için çıkarılabilecek bazı sonuçlar. İçinde C. Elma ve Ş. Çınkır (Edt.), *21. yüzyıl eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi sempozyumu bildiri kitabı* (ss. 239-253). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Turan, S. (2006). Eğitim yönetiminde paradigmatik dönüşümler? [Dönüşen bir şey yok]. *Türkiye’de Eğitim Yönetimi ve Denetimi Sorunları ve Çözüm Önerileri Toplantısı*. 27-28 Nisan 2006. AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Turan, S. ve Şişman, M. (2013). Eğitim yönetimi alanında üretilen bilimsel bilgi ve batılı biliş tarzının eleştirisine giriş. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19(4), 505-514.
- Turan, S., Bektaş, F. ve Yalçın, M. (2016). Türkçe çeviriye önsöz. *Eğitim Yönetiminin Mirası* (Çev: S. Turan, F. Bektaş, M. Yalçın). Ankara: Pegem Akademi. ss. v-vi.
- Turan, S., Bektaş, F., Yalçın, M. ve Armağan, Y. (2016). Eğitim yönetimi alanında bilgi üretim süreci: Eğitim yönetimi kongrelerinin rolü ve serüveni üzerine bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 22(1), 81-108.
- Turan, S., Karadağ, E., Bektaş, F. ve Yalçın, M. (2014). Türkiye’de eğitim yönetiminde bilgi üretimi: Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi 2003-2013 yayınlarının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20(1), 93-119.
- Uysal, Ş. (2013). *Türkiye’de eğitim yönetimi teftişi planlaması ve ekonomisi alanındaki doktora tezlerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ünsaldı, L. (2013). Takdim. *Bilimin toplumsal kullanımları* (Çev: L. Ünsaldı). Ankara: Heretik. ss. 11-51.
- Üstüner, M. ve Cömert, M. (2008). Eğitim yönetimi teftişi planlaması ve ekonomisi anabilim dalı lisansüstü dersleri ve tezlerine ilişkin bir inceleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 497-515.
- Yalçın, M. (2015). *Batı kaynaklı bilginin Türk akademisindeki rolü: Eğitim yönetimi alanının değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yılmaz, K. (2015). Türkiye’de eğitim araştırmalarının ürettiği Batıcı söylem üzerine. *Felsefe, Eğitim ve Bilim Tarihi Sempozyumu*. 12-14 Kasım 2015. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Muğla.
- Yılmaz, K. (2016a). Türkiye’de eğitim yönetimi alanındaki batı etkisi üzerine bir değerlendirme. İçinde K. Yılmaz (Edt.), *Eleştirel eğitim yönetimi yazıları* (ss. 65-114). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Yılmaz, K. (2016b). Türkiye'deki eğitim liderliği makaleleri ile ilgili bir değerlendirme. İçinde A. Balcı ve İ. Aydın (Edt.), *Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'na armağan* (ss. 369-393). Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Yılmaz, K. (2017a). Türkiye'de yapılan örgütsel güç çalışmaları ile ilgili bir meta değerlendirme çalışması. İçinde A. Bozkurt-Bostancı ve S. Koçak (Edt.), *Eğitim araştırmaları ve öğretmen eğitimi* (ss. 33-49). Ankara: EYUDER Yayınları.
- Yılmaz, K. (2017b). Türkiye'de eğitim yönetimi alanının kurumsallaşması üzerine bir değerlendirme. *I. Uluslararası Eğitim Araştırmaları ve Öğretmen Eğitimi Kongresi*. 14-16 Eylül 2017. Eğitim Liderleri Derneği - Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Yılmaz, K. (2018). Türkiye'deki eğitim yönetimi alanı ile ilgili çalışmalara eleştirel bir bakış. *Journal of Human Sciences*, 15(1), 123-154.
- Yılmaz, K. (2019). Türkiye'de eğitim yönetimi alanında yapılan örgütsel davranış makalelerindeki yönelimler. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 4(2), 81-103.
- Yılmaz, K. (2021a). Türkiye'de eğitim yönetiminde araştırma ve güncel tartışmalar. İçinde S. Turan (Edt.), *Eğitim yönetimi: Teori-araştırma-uygulama* (ss. 445-470). Elazığ: Asos Yayınları.
- Yılmaz, K. (2021b). Şemsiye bir alan olarak eğitim yönetimi. *III. Uluslararası Eğitim Araştırmaları ve Öğretmen Eğitimi Kongresi*. 1-3 Aralık 2021. Eğitim Liderleri Derneği- Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Yılmaz, K., Altınkurt, Y., Erol, E. ve Çelik, M. (2013). Eğitim yönetimi, teftişi, ekonomisi ve planlaması lisansüstü öğretim programlarında temel dersler sorunu. *4. Eğitim Yönetimi Forumu*. 3-5 Ekim 2013. EYUDER- Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi. Balıkesir.